

Knižnice Ústřední rady obchodnictva ČSR.

JUDr. a Phdr. BOHUMIL BAXA,
profesor Masarykovy university:

**O ŘÍZENÉM HOSPODÁŘSTVÍ
S HLEDISKA
ÚSTAVNĚ-PRÁVNÍHO**

JUDr. VÁCLAV SCHUSTER:

**O NUTNOSTI
UVOLNĚNÍ MEZINÁRODNÍHO
OBCHODU**

Vydala Ústřední rada obchodnictva ČSR,
Praha II., Václavské nám. 35.

V komisi knihkupectví Ludvíka Součka,
Praha II., Riegrovo nám. 6.

Vrcholná organizace obchodnictva v Československu, Ústřední rada obchodnictva Č. S. R., jako povolaný mluvčí celého stavu, uspořádala 19. ledna 1938 v pražské obchodní a živnostenské komoře velkou anketu o nutnosti uvolnění vázaného hospodářství. Před vybranou hospodářskou a právníkou společností, před zástupci čelných státních úřadů, korporaci a organizací obchodních, průmyslových a živnostenských promluvili po úvodním projevu úřadujícího místopředsedy ÚRO, kom. rady E d u a r d a F u s k a

pánové: JUDr. a PhDr. B o h u m i l B a x a, řádný profesor Masarykovy university, na téma: „Řízené hospodářství s hlediska právní vědy“ a JUDr. V á c l a v S c h u s t e r, ministr m. sl.: „O nutnosti mezinárodního uvolňování obchodu“.

Obdobná anketa byla uspořádána 15. března 1938 v Plzni a to: Ústřední radou obchodnictva, Klubem českých obchodníků v obvodu obchodní komory v Plzni, Spolkem velkoobchodníků k hájení zájmů obchodních v Plzni a Spolkem obchodníků pro Plzeň a západní Čechy. Úvodní projev k anketě v Plzni učinil za Ústřední radu obchodnictva její tiskový referent p. šéfred. A l o i s K r e j č í.

Zájem o přednášku pánů prof. dra Bohumila Baxy a dra Václava Schustra je v hospodářské společnosti - zejména však v kruzích obchodnických - tak značný, že jsme se rozhodli vydati o anketě tento spisek.

Vychází v době, zvláště neobyčejně rušnými událostmi vnitřními i mezinárodními, kdy naše nervy podstupují nejtěžší zkoušku odolnosti. Na přítomnosti můžeme nejlépe konstatovati, jak je důležité, aby veškeré složky národa a občanstva byly upoutávány ke státní myšlence vědomím a přesvědčením, že v tomto státě je jen jedna spravedlnost a jen jedna zásada jeho správy:

Ta, která tvoří náplň ústavy Československé republiky.

Ústřední rada obchodnictva, jakožto vrcholná organizace stavovská, chce dáti všechny své mravní i hmotné síly do služeb této státní myšlenky.

V Praze v červnu 1938.

ÚSTŘEDNÍ RADA OBCHODNICTVA ČSR.

EDUARD FUSEK, úřadující místopředseda ÚRO:

Hospodářská demokracie na scestí.

Z úvodního projevu na hlavní anketě, pořádané Ústřední radou obchodnictva ČSR dne 19. ledna 1938 v Praze.

Anketa, pořádaná vrcholnou organizací obchodnictva československého, je výsledkem těžkých poměrů hospodářských, zhoršovaných upadajícím smyslem pro právní bezpečnost soukromého podnikání, jakož i důsledkem zkušeností, které nejen my, ale mnoho jiných států nabylo z rozkouskovaní celé oblasti světového trhu. Obchodnictvo, jež je odedávna typickým nositelem všech předpokladů rozvoje zahraničního obchodu, cítí nejvíce důsledky desorganizace základny mezinárodní směny zboží a všech hodnot, včetně práce. Tyto zkušenosti vyvrcholují v poznání, že autarkie, vysoké celní hradby a různá jiná prohibitivní opatření nejen že nepomohly národnímu hospodářství a nepřispěly k blahobytu jednotlivých států, ale naopak znamenaly všude pokles objemu výroby a obchodu. Zavinily též všude sestup obchodní morálky, jakož i solidnosti v hospodářských stycích.

Přílišná prohibitivní opatření obchodně-politická znamenají ve svém efektivním souhrnu v nesčetných případech návrat až k hospodářskému primitivismu, zatím co na druhé straně se dovoláváme velkolepého rozmachu všech sil a prostředků moderní doby, a to jak ve všeobecné technice, tak zejména ve výrobě, dopravě a v sociálních zařízeních.

Protějškem vázanosti zahraničního obchodu je pak v oblasti vnitřního hospodářství tak zvané hospodářství řízené, jež je u nás v plném rozbujení a které — obáváme se — vykonává stejně neblahý vliv na využití všech zdrojů našeho hospodářství a pokroku, jako vykonávají v oboru zahraničního obchodu snahy po územní hospodářské soběstačnosti. Obchodnictvo se nikdy nechtělo s těmito tendencemi — jak

národního tak mezinárodního — hospodářství smířiti, protože národy a státy jsou přírodou odkázány na vzájemnou směnu statků. Státy, které se tvrdošíjně protíví této skutečnosti a tomuto tisíce let starému zákonu života, vyvolávají mezinárodní nedůvěru a napětí.

Prosím, aby toto stanovisko československého obchodu bylo dnes, kdy se snad ocitáme na předělu těchto hospodářských tendencí znovu a důrazně konstatováno. Anketou Ústřední rady obchodnictva má být manifestováno pro uvolnění všech hospodářských sil a zdrojů blahobytu veškerých složek občanstva, a to jak v oblasti mezinárodního obchodu, tak i v oboru vnitřního hospodářství. Má být zároveň důstojným projevem vůle spořádaného, republiky oddaného a silně poplatného obchodnictva, které potřebuje k svému rozvoji a k své existenci bezpodmínečně plně právní jistoty, bezpečnosti a spravedlnosti.

Bez těchto podmínek, které nám bezmála již před 20 lety dala a zaručila naše republikánská ústava, nemůže se československá demokracie udržeti. Nezabráníme-li včas průlomů do zásad demokracie hospodářské, neuhájíme později ani demokracii politickou a sociální.

Snahy československého obchodnictva, vyjádřené touto anketou se kryjí proto zcela se zájmy občanského celku a se zájmy republiky, které konáme jistě velmi platné služby, když hlasitě a důrazně připomínáme všem činitelům v zákonodárných sborech, ve státní a veřejné správě, jakož i činitelům ve všech stranách politických povinnost pečlivě bděti nad dodržováním zásad občanské spravedlnosti a rovnosti. V nejednom úseku hospodářského života jsme se již octli na scestí a proto napravme včas učiněné chyby.

JUDr. BOHUMIL BAXA, profesor Masarykovy university:

O řízeném hospodářství s hlediska ústavně-právního.

Jest ode dávna nejen výsadou, nýbrž také povinností profesorů právnických fakult, aby zvedli svůj hlas, kdykoli jde o právní otázky významu kromobyčejného. Platí-li již od římských dob zásada: *jura novit curia*, t. j. soudy jsou povinny znáti zákony, platí to tím více o profesorech právnických fakult, neboť ti nejen vykládají platné právo, nýbrž také pěstují právní vědu a ve výsledcích svého bádání vědeckého jsou chráněni přímo ústavou; § 118 ústavní listiny stanoví, že vědecké bádání a hlásání jeho výsledků jest svobodné. Z toho důvodu jsem milerád a ochotně přijal pozvání Ústřední rady obchodnictva ČSR, abych s hlediska ústavně-právního promluvil o řízeném hospodářství.

Řízené hospodářství můžeme vykládati buď s hlediska vědy národohospodářské, nebo s hlediska vědy právní. Chtěli-li bychom posuzovati řízené hospodářství s hlediska vědy národohospodářské, pochybuji, že bychom dospěli k jednotnému úsudku, neboť zde se ihned utkají stoupenci dvou směrů: individualistického a kolektivistického, a výsledek celého toho jednání by bylo jen učené nebo méně učené hádání o principech hospodářského života.

Naproti tomu s hlediska právní vědy můžeme snadno dospěti k jednotnému úsudku, neboť zde máme platný právní řád, podle kterého posuzujeme řízené hospodářství. S hlediska právního řízeným hospodářstvím nazýváme zásahy státu do soukromopodnikatelské činnosti státních občanů. Jest ovšem přirozené, že každý zásah státu do života hospodářského není ještě řízené hospodářství. Odmítáme-li totiž základní pojetí t. zv. ekonomického materialismu, podle kterého se hospodářské řády vyvíjejí samočinně bez vůle a přičinění lidského a na kterých jedinec svou vůlí a činností

Právní věda
a řízené
hospodářství.

Naše ústava se hlásí k principu individualistickému.

nic nemůže měniti, jsme nuceni připustiti, že tu musí být činitel, který zasahuje do života hospodářského aspoň tím, že stanoví základní principy nebo základní formy, kterými hospodářský život probíhá. Tímto činitelem jest stát a stát tak činí prostředkem hospodářských řádů, které jsou součástí všeobecného právního řádu. Z tohoto právního řádu poznáváme, zda stát se hlásí k principu individualistickému či kolektivistickému.

Přihlédneme-li k naší ústavní listině, která jest základem právního a státního řádu našeho státu, vidíme, že se naše ústavní listina hlásí zásadně k principu individualistickému. Jest to tím důležitější, že naše ústavní listina byla sdělána za vlády t. zv. rudozelené koalice, a že byla v revolučním Národním shromáždění přijata jednomyslně.

Řekl jsem, že se naše ústavní listina hlásí zásadně k principu individualistickému. Skutečnost tuto můžeme dovoditi dvěma důvody.

Předem z povšechného rázu našeho státu. Podle § 2 ústavní listiny jest stát Československý demokratická republika. Pojímáme-li demokracii jakožto možnost danou každému státnímu občanu uplatňovati se podle svých sil a podle svých schopností v životě veřejném, tedy zejména ve správě a v řízení státu — mluvíme tu o demokracii politické — a dále jakožto možnost uplatňovati se podle svých sil a podle svých schopností v životě hospodářském — mluvíme tu o demokracii hospodářské — přirozeně z této možnosti musíme vyvoditi volnost a svobodu státního občana v tomto životě se uplatňovati, neboť, není-li dána volnost a svoboda, není tím dána vůbec možnost. Ale předpokladem volnosti a svobody státního občana uplatňovati se v životě hospodářském jest, že se stát musí zdržovati jakýchkoli zásahů do této volnosti a svobody státního občana, čili jinými slovy řečeno: hospodářská demokracie zásadně vylučuje jakékoli řízené hospodářství.

Ovšem demokracie sama jest t. zv. kategorie politická a nikoli kategorie právníká. To znamená, že demokracii nemůžeme stanoviti nějakým právním předpisem. Nenašel

se a, doufám, nenajde se vůbec právník, který by chtěl právníckou formulkou definovati, co jest to demokracie. K § 2 ústavní listiny můžeme tudíž přihlížeti jen jako ku předpisu rázu politického, ale nikoli jako ku předpisu rázu právníckého. Chceme-li tedy princip individualistický vyvoditi i z předpisů rázu právníckého, jsme nuceni tento princip hledati v jiných ustanoveních ústavní listiny.

A tu vidíme, že naše ústavní listina i v jiných ustanoveních se hlásí k principu individualistickému.

Jest to především § 109 úst. listiny, který praví:

„Soukromé vlastnictví lze omeziti jen zákonem.“ To znamená: ústava zaručuje soukromé vlastnictví a připouští omezení jeho jen zákonem. Dále jest to § 108 odst. 1. úst. listiny, který praví: „Každý státní občan československý může se usazovati na kterémkoli místě Československé republiky — mimochodem řečeno, tím možnost jakéhokoliv uzavřeného území, jak žádá t. zv. sudetoněmecká strana, jest podle ústavní listiny naprosto vyloučena — nabývati tam nemovitosti a vykonávati výdělkovou činnost v mezích všeobecných právních ustanovení. Omezení tohoto práva jest možné jen v zájmu veřejném na základě zákona.“

Ústava zaručuje takto svobodu výdělkové činnosti a připouští omezení její zase jen zákonem. A konečně jest to § 128 odst. 1. úst. listiny, který praví:

„Všichni státní občané republiky Československé jsou si před zákonem plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických...“

Jest sice pravda, že tento předpis jest zařazen ve hlavě o ochraně menšin, ale není nejmenší pochybnosti, že toto ustanovení platí pro občany státní jakékoli národnosti. Rovněž není nejmenší pochybnosti, že ustanovení toto platí nejen pro občany státní jakožto jedince, nýbrž také pro soubory státních občanů, tedy také pro právnícké osoby a pod. Jsou-li si však státní občané rovni před zákonem, jsou si rovni nejen ve svých právech, nýbrž také ve svých povinnostech, což jest velmi významné, pokud jde zejména o daňové zatížení.

**Celá ústavní listina pro-
niknuta
duchem indivi-
dualistickým.**

Opakuji: Naše ústavní listina přijala princip individualistický a jakékoli omezení tohoto principu jest možné jen zákonem.

Že ústavní listina k omezení principu individualistického volila zákon a nikoli snad nějaké vládní nařízení, jest pochoitelné ze dvou důvodů.

Předem: O zákonu rozhodují podle naší ústavy obě sněmovny. V těchto obou sněmovnách, poněvadž u nás jest t. zv. poměrné právo hlasovací, jsou zastoupeni občané snad všech politických názorů a příslušníci všech národností, a tudíž o takovémto omezení bude se v Národním shromáždění jednati a rozhodovati podle všech možných názorů hospodářských, politických atd.

Za druhé: Jednání v našich zákonodárných sborech jest veřejné. Jakmile osnova zákona jest podána, mohou zainteresované kruhy ihned zaujati k ní své stanovisko a nemohou býti překvapeny, jak by snad bylo možné, kdyby šlo o vládní nařízení, které může býti vypracováno ve vší tajnosti a vydáno v době nejkratší.

Řekl jsem, že řízené hospodářství jest zásah do soukromopodnikatelské činnosti a že jest to vůbec průlom do principu individualistického. Ale u nás princip individualistický jest dán přímo ústavou a může být omezen jen zákonem. Důsledkem toho řízené hospodářství může býti v našem státu zavedeno jen zákonem. A tu vidíme, že proti jasnému ustanovení ústavy jest řízené hospodářství u nás zavedeno nikoli zákonem, nýbrž jen vládními nařízeními vydanými na podkladě t. zv. zmocňovacích zákonů.

S hlediska techniky zákonodárné a povšechných poměrů parlamentních jest přímo nepochopitelné, proč Národní shromáždění a vláda volily k tomu formy zmocňovacích zákonů. Zmocňovací zákony jsou možné snad v době mimořádných poměrů, na př. v době mobilisace, v době války, anebo když část území jest zabráno nepřítelem a pod., anebo ve státu s ohromnou územní rozlohou a s nedostatečnými komunikačními prostředky. Ale toho u nás není resp. nebylo. Ani nežijeme v mimořádných poměrech, ani nejsme

státem majícím ohromnou územní rozlohu a nedostatečné komunikační prostředky. Národní shromáždění lze svolati do 24 hodin a t. zv. zkráceným řízením lze v obou sněmovnách zákon odhlasovati v době nejkratší. Nebylo tedy rozumného důvodu, proč řízené hospodářství bylo zavedeno nikoli zákony, nýbrž po rozumu zmocňovacích zákonů pouhými vládními nařízeními.

Tyto zmocňovací zákony jsou: čís. 95/1933, čís. 206/1934, čís. 109/1934 — tímto zákonem zmocňuje se dokonce vláda, aby vládním nařízením měnila i zákon a dále jest v něm obsažena nepřipustná t. zv. subdelegace ve prospěch podřízených úřadů — čís. 131/1935 a čís. 163/1936.

Dlužno kategoricky prohlásiti, že zmocňovací zákony jsou protiústavní. Protiústavnost jejich vyplývá celkem z trojích důvodů.

Především jsou v odporu se základními ustanoveními naší ústavy. Ústava republiky Československé jest vybudována na principu t. zv. školy konstituční, jejímž zakladatelem jest francouzský státovědec Montesquieu. Základní myšlenkou této školy jest dělba moci ve státu. Tuto základní myšlenku přijala také naše ústavní listina. § 1 odst. 2. úst. listiny praví: „Ústavní listina určuje, kterými orgány svrchovaný lid si dává zákony, uvádí je ve skutek a nalézá právo“. Určuje tedy, kterému orgánu přísluší moc zákonodárná, kterému moc vládní a výkonná a kterému orgánu moc soudcovská. A § 6 odst. 1. úst. listiny stanoví: „Moc zákonodárnou vykonává pro celé území Československé republiky Národní shromáždění, skládající se ze dvou sněmoven . . .“, a vládě podle § 55 úst. listiny přísluší jen právo vydávati nařízení jen ku provedení určitého zákona a v jeho mezích. Ústavní listina deleguje takto moc zákonodárnou Národnímu shromáždění. Ale není o tom pochybnosti, že delegace nemůže býti dále delegována. Není výhrady v ústavě, že by snad Národní shromáždění mohlo zákonodárnou moc přenést také na jiný orgán na př. na vládu. Zákonodárná moc znamená však nejen právo vydávati zákony, nýbrž také právo zákony měniti a je rušiti. V tom záleží t. zv. formální moc

**Zmocňovací
zákony jsou
protiústavní.**

**Jen zákonem,
nikoliv vlád.
nařízením lze
zavést řízené
hospodářství.**

zákona, že zákon může být měněn zase jen zákonem a nikoli snad vládním nařízením. Jestliže tedy zákon čís. 109/1934 zmocňuje vládu, aby vydávala vládní nařízení i tehdy, když by jinak bylo třeba zákona, jest tento zákon protiústavní, neboť porušuje ústavu. Téhož názoru jest také ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 7. listopadu 1922, č. j. Úst. 120/22-2/10 (Úřední list republiky Československé čís. 284 z r. 1922) výslovně praví:

„Podle § 6 odst. 1. ústavní listiny vykonává moc zákonodárnou Národní shromáždění. O tom, že Národní shromáždění bylo by ústavně oprávněno, by toto právo přeneslo a této své povinnosti se zhostilo delegací zákonodárné moci na jiného činitele, naimě pak na vládu, není zmínky ani v § 6 ani v jinakém ustanovení ústavní listiny. Zejména nelze ani z § 55 ústavní listiny vyčísti zmocnění Národního shromáždění k delegaci zákonodárné moci na vládu. Ústavnost nařízení podmíněna je nejen tím, že vydáno bylo ku provedení určitého zákona, nýbrž i v jeho mezích. Nařízení, vydané na základě delegačního zákona, bylo by sice vydáno ku provedení tohoto zákona, nebylo by však vydáno v jeho mezích, poněvadž delegační zákon, zmocňující povšechně vládu, by nařízením upravila určitý úsek uspořádání právních poměrů vyžadujících zákonné úpravy, nevytyčuje mezí, v nichž uspořádání právních poměrů má se pohybovati. A právě tyto vedoucí zásady pro zákonné uspořádání konkrétního právního poměru jsou oněmi mezemi, jež nařízením nesmí býti překročeny a jež proto nařizovací moci musí za všech okolností a při nejmenším vytyčeny býti zákonem. Kdyby správným bylo opačné stanovisko . . . . . v pravdě škrtnuto by bylo ustanovení § 6 odst. 1. ústavní listiny.“

A jestliže dále dvě vrcholné instance soudcovské, Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud shodně podaly žádost resp. návrh ústavnímu soudu, aby přezkoumal ústavnost tohoto zmocňovacího zákona čís. 109/1934 a prohlašují-li obě tyto

soudcovské instance, že zákon tento jest protiústavní, znamená to zajisté velmi mnoho.

Neústavnost těchto zmocňovacích zákonů vyplývá dále z t. zv. zákonodárné techniky. Ústavní listina praví v § 55, že nařízení lze vydávati jen ku provedení určitého zákona a v jeho mezích. Co nazýváme určitým zákonem? Určitý zákon znamená, že zákon upravuje určitý výsek práva, určitou, jak říkáme, materii právní, a tento určitý výsek práva, tato určitá materie právní vyplývá přímo z nadpisu zákona. V mezích a ku provedení určitého zákona lze pak vydávati vládní nařízení. Upravuje-li na př. zákon platy státních zaměstnanců a bližším provedením určitých ustanovení pověří vládu, jest samozřejmé, že vládní nařízení, vydané ku provedení a v mezích tohoto zákona se může týkati jen platů státních zaměstnanců, ale nemůže na př. upravovati chov vepřů anebo zříditi exportní ústav a pod. Kdyby se našel zákonodárce, který by v tomtéž zákoně a takřka jedním dechem upravoval platy státních zaměstnanců a soudců, chov vepřů, obchod s obilím, výrobu a prodej umělých tuků jedlých, výrobu chleba, zřizoval by exportní ústav, upravoval by výrobu brynzý a obchod s brynzou, slevoval by pachtovné a hned by měnil obvody některých berních úřadů a berních správ, upravoval by zpracování ječmene a melasy na líh a současně by upravoval studium a zkoušky na katolických fakultách bohosloveckých atd., co bychom si o takovém zákonodárci pomyslili? Snad že se pomínul rozumem a takový zákon by zajisté vzbudil všeobecnou veselost.

A tu vidíme, že na podkladě téhož zmocňovacího zákona — poněvadž všechny výše uvedené zmocňovací zákony nejsou v podstatě nic jiného než prodlužování platnosti jednoho zmocňovacího zákona — byla vydána velmi četná nařízení s nejrůznějším obsahem. Jen namátkou uvádím, jaký jest obsah různých těchto vládních nařízení: úsporná personální opatření, výroba a prodej umělých tuků jedlých, úprava některých poměrů veřejných, hlavních a místních drah státních, úprava doby splatnosti obilních zástavních listů, obilní monopol, chov a výkrm vepřového dobytka,

K čemu je používáno zmocňovacího zákona.

Pochybnosti nejvyšších soudů o ústavnosti zmocňovacího zákona.

výroba chleba, změna v obvodech některých berních úradů a berních správ, sleva pachtovného pro rok 1934 v okresích zvláště postižených neúrodou, změna předpisů zákona o přímých daních čís. 76/1927 a čís. 248/1933, zrušení Pozemkového úřadu, zákaz zřizovati nové mlékárny v hlavním městě Praze, daň z piva, prodejny zboží za jednotné ceny (t. zv. jednotkové obchody), daňové úlevy na opravy domů, úprava některých poměrů výdělkových a hospodářských společenstev, družstev, hospodářských a živnostenských družstev úvěrních, výroba hrudkového sýra a brynzy, výroba brynzy a obchod s brynzou (brynzařský syndikát v Turč. Sv. Martině), občasná omezení v některých odvětvích podnikání, úprava některých výrobních a odbytových poměrů v mlynářství, úprava osevu pšenice, žita, ječmene a ovsa v r. 1935/36, zpracování ječmene a melasy na líh, změna zákona o vystěhovalectví, úprava finančního hospodářství svazků územní samosprávy, úprava cla na některé druhy ovoce a zeleniny, úlevy při splácení některých pohledávek za dlužníky v lázeňských místech a v jejich okolí, úprava cen uhlí pro domácí otop, úprava poměrů Fénixu, úprava studia a zkoušek na katolických fakultách bohosloveckých atd., atd.

Že takto zmocňovacími zákony a vládními nařízeními, vydanými na podkladě zmocňovacích zákonů jest porušen předpis § 55 úst. listiny, jest samozřejmé. Neboť jest možné, aby všechna tato vládní nařízení byla vydána ku provedení určitého zákona a v jeho mezích, jak stanoví § 55 úst. listiny?

Neústavnost zmocňovacích zákonů vyplývá konečně z jejich důsledků. Bylo již řečeno, že řízené hospodářství jest u nás upraveno nikoli zákony, nýbrž jen vládními nařízeními, vydanými na podkladě zmocňovacích zákonů. A rovněž bylo již řečeno, že řízené hospodářství znamená zásahy do soukromopodnikatelské činnosti státních občanů, v prvé řadě do soukromého vlastnictví.

Zastavme se tedy u soukromého vlastnictví. Slyšeli jsme již, že podle § 109 úst. listiny soukromé vlastnictví může býti omezeno jen zákonem. Co jest to vlastnictví? Na tuto otázku nám dává jasnou odpověď § 354 občanského zákona, který

praví: „Vlastnictví jest oprávnění s podstatou a s užitky věci podle vůle nakládati a každého jiného z toho vyloučiti“. Zde jsou důležité tři body: jednak, že vlastník může nakládati nejen s podstatou, nýbrž i s užitky, čili, jak říkáme, plody věci, dále že tak může činiti podle své vůle neboli podle libosti, a konečně, že může z toho vyloučiti každého jiného bez rozdílu, o koho jde. A nyní vezměme k tomu vládní nařízení čís. 137/1934, kterým se zavádí t. zv. obilní monopol. Zde čteme v § 16: „Zemědělci směji obilí prodávati jen Společnosti . . .“ a dále: „Jakékoli jiné zcizení obilí včetně jeho zpracování za účelem přímého i nepřímého prodeje výrobků z něho získaných jest zemědělci zakázáno . . .“. Podle § 354 občanského zákona smí vlastník nakládati podle své vůle nejen podstatou, nýbrž i plody věci, tedy vlastník pozemku smí podle své vůle nakládati plody pozemku, t. j. obilím. Toto jeho právo může býti podle § 109 úst. listiny omezeno jen zákonem. Zde však vidíme, že nikoli zákon, nýbrž pouhé vládní nařízení omezuje právo vlastnické tím, že zakazuje zemědělci nakládati podle své vůle plody pozemku, t. j. obilím. Důsledkem toho jest toto vládní nařízení protizákonné a tudíž právně neplatné.

A čteme dále § 355 občanského zákona, který praví: „Všechny věci vůbec jsou předměty vlastnického práva, a každý, koho zákony výslovně nevyklučují, jest oprávněn nabývati jeho sám nebo svým jménem prostřednictvím jiného“. Tedy každý má právo nabývati předmětů vlastnického práva a může býti z toho práva vyloučen jen výslovnými zákony. A nyní si přečteme vládní nařízení čís. 186/1934 upravující chov a výkrm vepřového dobytka, které v § 1 praví: „Držeti plemenné prasnice a používati jich k chovu jsou oprávněni pouze zemědělci“. To znamená, že nezemědělec jest z vlastnictví plemenných prasnic vyloučen. Ale občanský zákon stanoví, že z vlastnictví určité věci může býti kdo vyloučen jen výslovným zákonem. Zde vidíme, že nikoli výslovný zákon, nýbrž pouhé vládní nařízení vylučuje nezemědělce z vlastnictví a chovu plemenných prasnic.

**Průlom
do ústavně
zaručeného
soukromého
vlastnictví.**

Takto opět vládní nařízení se dostává do rozporu s ústavou a zákonem.

Mezi takováto vládní nařízení patří také vládní nařízení, která omezují svobodu výdělkové činnosti zaručenou § 108 úst. listiny. I tuto svobodu lze omezit jen zákonem, nikoli pouhým vládním nařízením. Vypočítávají tato vládní nařízení vedlo by nás příliš daleko.

Soud může prohlásiti vládní nařízení za protizákonné.

Zbývá otázka, co platí, přiči-li se vládní nařízení zákonu nebo dokonce ústavě? O tom rozhoduje soud. Podle § 102 úst. listiny jsou soudcové vázání zákonem řádně vyhlášeným, naproti tomu o platnosti vládních nařízení rozhodují sami. Shledá-li tedy soudce, že se vládní nařízení přiči zákonu nebo dokonce ústavě, prohlásí je za protizákonné; tím se dotčené vládní nařízení stane bezúčinným. Tak na př. nejvyšší správní soud prohlásil vládní nařízení č. 252/1933 vydané právě na základě zmocňovacího zákona, pokud šlo o soudce, za protizákonné a tím toto vládní nařízení pozbylo ohledně soudců platnosti.

Dokázal jsem na výše uvedených příkladech, že se protizákonnými vládními nařízeními, kterými se zavádí řízení hospodářství, poškozují nejen vlastnictví, nýbrž vůbec soukromé zájmy státních občanů, chráněné zákonem resp. ústavou. Právem se ptáme, na čí prospěch se tak děje. Jest to na prospěch státu? Nikoli. Neboť, přihlédneme-li příkladmo jen k vládnímu nařízení č. 137/1934 (obilní monopol), vidíme, že se v tomto vládním nařízení přímo předpokládá, že stát bude na to dopláceti, poněvadž § 13 tohoto vl. nařízení stanoví, že stát nahradí Společnosti případné ztráty. Tedy není to na prospěch státu, nýbrž na prospěch jen jednotlivých vrstev obyvatelstva, resp. poněvadž naše republika jest stát politických stran, spíše na prospěch určitých politických stran.

Víra v ústavu - nejcennější statek.

Tímto postupem poškozují se však nejen soukromé zájmy a soukromé vlastnictví státních občanů, chráněné ústavou a zákonem, nýbrž zájmy, resp. statky mnohem vyšší a cennější, t. j. víra v ústavu, v zákony a vůbec v právní bezpečnost. Ústava jest základem státního a právního řádu. Za-

chovávati ústavu jest v prvé řadě povinností nejvyšších orgánů státních, kteří takto musí předcházeti dobrým příkladem, tedy především Národního shromáždění a vlády. Ale zachovává Národní shromáždění ústavu, když vydává zmocňovací zákon, který obě vrcholné instance soudní, nejvyšší správní soud a nejvyšší soud, prohlašují za protiústavní? A zachovává vláda ústavu, vydá-li vládní nařízení, které nejvyšší správní soud prohlásí za protizákonné?

Mluvím-li již o víře v právo a v bezpečnost právní, nemohu opomenouti jednu věc, která se sice netýká přímo řízeného hospodářství, ale spadá také do kapitoly bezpečnosti právní. Řekl jsem výše, že § 128 ústavní listiny stanoví rovnost státních občanů před zákonem; rovnost nejen v právech, nýbrž také v povinnostech. Tato rovnost nemůže býti vůbec zákonem změněna. Rovnost v povinnostech záleží zajisté především v daňovém zatížení. Ale jaká jest tu rovnost v tomto daňovém zatížení, když jedinci, kteří jsou výdělečně činní, jsou podrobeni všem možným daním, ale konsumy, družstva a pod. všem těmto povinnostem podrobeny nejsou? Družstva a konsumy přece již dávno přestaly býti svépomocnými podniky, založenými k podpoře svých nemajetných členů. Dnes jsou to podniky, které ovládají silné kapitály, jdoucí do milionů, ne-li ještě výše a které vykazují milionové obraty. Jest to tedy nesrovnalost s ústavou, jestliže právě tyto podniky nejsou podrobeny týmž povinnostem, jako jedinci výdělečně činní. Jest tu však dále ještě důležitý moment mravní. Když obchodník vede špatně svůj podnik, nejen nese za to odpovědnost osobní a majetkovou, nýbrž také odpovědnost trestní (krída podvodná nebo zaviněná). Když však konsumy a družstva špatně hospodaří a stanou se pasivními, jednoduše se sanují. A z čí peněz se sanují? Z peněz poplatnictva, tedy také z peněz osob samostatně výdělečně činných, které takto svými penězi přispívají na nepořádně vedené podniky, jež právě citelně poškozují vrstvy obchodní.

A tu dlužno říci vážné slovo o obchodu vůbec. Obchod jest nejen velmi důležitou složkou hospodářského života, nýbrž plní také velmi význačnou sociální funkci. Dějiny lid-

Jsme si před zákonem rovni?

Družstva mají, velké výsady ale malé povinnosti.

Sociální funkce obchodu.

**Obchod vždy
šířil blahobyť
a kulturu.**

stva ukazují, že vedle válek obchod byl vlastně jediným prostředkem, kterým národové přicházeli do styku a navzájem se poznávali. Obchod a řemesla to byly, které daly vznik městům. Když obchod a řemesla vzkvétaly, vzrůstal se blahobyť a vzrůstem blahobytu se tříbil vkus a šířila se vzdělanost. Tam, kde jest blahobyť, vede se dobře i vědám a uměním. Nikoli na venkově, nýbrž nejprve v městech byly zakládány školy; v městech vznikají školy i vyšší a nejvyšší. Takto města, která jsou původně střediskem jen kupců a řemeslníků, stávají se střediskem blahobytu a nositelem vzdělanosti. Stav obchodnický a řemeslnický jest základem stavu městského, ze kterého se vyvinul proslavený t. zv. třetí stav, jádro politické moci středních vrstev národa. Města odedávna sama se spravovala, odtud ve stavu městském se již od prvopočátku vyvinul zdravý smysl pro samosprávu. Takto stav městský, jehož základem byl jak již řečeno stav obchodnický a vůbec živnostenský, který do samosprávy přinášel jako stavovskou čest zdravý smysl pro odpovědnost a pro poctivost v podnikání, značně přispěl k vybudování moderního státu. Jestliže tedy dnes řízeným hospodářstvím a neúměrnou podporou konsumů, družstev a pod. se stav obchodnický a živnostenský poškozuje, není dokonce ničí, sluší to prohlásiti za nezdravou politiku se strany státu, neboť tím nejen se vyřazuje z hospodářského života velmi důležitá jeho složka, nýbrž tím se také podkopává jeden ze základních pilířů moderního státu a celkového politického života.

K bezpečnosti právní patří však ještě jedna náležitost a proti té jest u nás dosti hřešeno. U nás se vydávají zákony se zpětnou platností. Předseda naší vlády ve svém programovém prohlášení sice pravil, že napříště nebudou vydávány zákony se zpětnou platností, ale stačí jen nahlédnouti do Sbírký zákonů a nařízení, abychom seznali, že se zákony se zpětnou platností vydávají dále. Není k tomu třeba zvláštního právního důvtipu pochopiti, že zákon se zpětnou platností jest něco právnícky naprosto nemožného, že jest to

hotové právní absurdum. Co jest to zákon? Zákon obsahuje buď určitou normu, t. j. pravidlo pro lidská jednání, anebo připíná na jistou skutečnost určité účinky právní. Ale v každém směru jest to rozkaz. Z přirozené povahy rozkazu plyne však, že rozkaz může působiti jen pro budoucnost, nikoli také pro minulost. Zákon se zpětnou platností jest již podle zdravého lidského rozumu nemožný, neboť jak může někdo zákon takový plniti, když zákon ten ještě nevyšel a obsah jeho tudíž nebyl známý? Pro bezpečnost právní jsou zákony se zpětnou platností zjevem velmi povážlivým a není tudíž divu, že ústavy některých států přímo zakazují vydávati zákony se zpětnou platností.

Vstupujeme do jubilejního roku naší republiky. Ze všech t. zv. nástupnických států může se jediné naše republika honositi tím, že nezměnila svou ústavu. Ve všech nástupnických státech byla ústava již ne jednou, ale několikrátě měněna, jen my jsme svou ústavu nezměnili. To jest také naše pýcha a chloubka. Ale nutným předpokladem pro to, aby tato naše pýcha a chloubka byla také oprávněna, jest, že ústavní listina nesmí zůstatí pouhou mrtvou literou, nýbrž musí býti živým a bezpečným základem veškerého našeho právního a státního života. Ústava musí býti tudíž také zachovávána a plněna, neboť jen plněním ústavy dostavuje se to, čemu říkáme smysl a cit pro právo, víra v právo, ale zároveň také víra v bezpečnost právní, která jest nejbezpečnějším základem každého státního a národního života.

**Zpětná plat-
nost zákonů
právní
absurdnosti.**

**Do 20. výročí
republiky
s větší vírou
v právní řád
a demokratickou
ústavu.**

O nutnosti uvolnění mezinárodního obchodu.

**Stíny nového
hospodář-
ského řádu.**

Dovolu mi nejprve, abych několika slovy navázal na skvělý výklad pana prof. dr. Baxy. Stále množí se zásahy do chodu individualistického hospodářství a to nejen tam, kde autoritativní režimy panují (jako v Sovětském Rusku, v Německu, v Itálii), nýbrž i jinde, ve státech s režimem demokratickým, jako jsou na př. Spojené státy Severoamerické a — Československo. Vleklá světová krise podnítila a posílila umělé zásahy do soukromého hospodářství, byla hledána východiska z krise, zdůrazňována doktrína o překonaném liberalismu. Naděje světovou krizí trpících pnuly se ku státní moci. Tato požadovaná zvýšená aktivita státu jest jakožto celek nazývána regulovaným, řízeným, plánovaným hospodářstvím. Stát i dříve na podkladě právních norem v některých směrech reguloval individualistické hospodářství, zde více, tam méně, jak toho vyžadovaly veřejné zájmy a rostoucí úkoly státu, aniž by se však dotýkal principu individualistického řádu hospodářského. Nyní však jde o něco jiného, o samu zásadní změnu individualistického řádu hospodářského, regulované, plánované hospodářství je stavěno jako protiklad liberalismu, volné soutěže. Nejde tu tedy již jen o kasuistiku státních zásahů jako dříve, nýbrž o nový hospodářský řád.

Vyšší stupeň regulovaného hospodářství logicky povede k suspensi demokracie a k autoritativnímu režimu, v dalším postupu ke kolektivisaci výroby, jež se s principem demokracie a svobody nesnáší. Kdybyste si přečetli 17 základních článků o lidských a občanských právech, jak se na nich usneslo revoluční národní shromáždění v srpnu r. 1789 v Paříži, seznali byste ihned, jak nesmírně jsme se vzdálili od proklamace lidských práv a svobod velké francouzské

revoluce, zvláště od zásad nedotknutelné svobody vlastnictví, svobody svědomí, svobody osobní atd. Zatím kol dokola vzniká ovzduší, málo příznivé svobodnému podnikání a zvláště málo příznivé obchodníku, kupci. Pochybuje se o nevyhnutelnosti i užitečnosti funkce obchodníka, funkce obchodu v nové době. A přece se obchod a jeho nositel obchodník rodil současně s prvními červánky civilisace.

Neboť sotvaže minul nejprimitivnější stupeň vývoje člověka, v němž opatroval si své potřeby sám, sotvaže nastala prvá nejjednodušší dělba práce, již vznikla směna, nejprve ovšem jako prostá bezprostřední výměna nadbytku věcí vyrobených. Takováto bezprostřední směna byla provozována pouze v prvním nejprimitivnějším stupni vývoje. Později bylo nutno věcnou směnu zjednodušiti a usnadniti, což se stalo jednak utvořením kategorie prostředníků, t. j. kupců neboli obchodníků, jednak zhotovením a zdokonalením dopravních prostředků, usnadňujících přemístění zboží, jednak vynalezením peněz, určených k rozkladu původní věcné směny v prodej a koupi; za měnidlo byly zvoleny drahé kovy, později v podobě ražených mincí. Když pak obchod se rozvíjel, stal se mu při tom nevyhnutelným úvěr.

V životě sociálním zaujímá směna nejvýznačnější místo. Téměř všechna vyrobená bohatství byla vyrobena pouze k vůli směně. Naše práce, naše zručnosti, náš důmysl, naše zkušenosti, naše vlohy v největší převaze určeny jsou k ukojení potřeb jiných lidí a nikoliv našich potřeb. Nositeli směny jsou především kupci, obchodníci.

Úlohou obchodníků ve výrobě jest odbyt zprostředkovati, usnadňovati, vyhledávati, rozšiřovati, nové možnosti odbytové tvořiti. Není to práce zbytečná nebo marná, nýbrž produktivní a konstruktivní. Přirozenou a proto nutnou funkci směny, funkci obchodu v hospodářství národním potlačiti nelze. Nelze s úspěchem utvořiti a udržeti společenský a hospodářský řád, v němž by funkce obchodu byla naprosto odstraněna. V nejkrajnějším teoreticky domyslitelném případě snad by bylo lze nanejvýše nahraditi směnu mezi jedinci směnou mezi jednotlivými skupinami.

Směna zboží.

**Kupce nelze
vyřaditi
z distribuce.**

**Jsme odkázáni
na mezinár.
výměnu zboží.**

Rozvoj obchodu jest v Československu značnou měrou odvislým od industrialisace země. Účast osob zaměstnaných v obchodě se zbožím stoupala přes to, že neblahá válečná a poválečná zařízení obchodní živnosti poškodila, ba dílem i vymýtla. Jest to výsledek pokračující složitosti a zároveň postupující specialisace moderního života hospodářského, kdež se prodej zboží namnoze odděluje od výroby, po příkladu velkoobchodní organizace průmyslových států západu. Stát jako náš, jenž jest odkázán na dovoz potravin a četrných surovin, na úvěr ciziny a na odbyt průmyslových výrobků v nejrůznějších zemích, nemůže si dovoliti žádných experimentů, jež by znemožnily příznivé řešení jeho obchodně-politického problému, kterýž jest zároveň problémem jeho života. Svým celým hospodářským složením jest náš stát více než kterýkoliv jiný odkázán na mezinárodní výměnu zboží. To nejlépe bylo pozorovati v době velké světové krise, kdy náš mezinárodní obchod z vysokých cifer neustále klesal, aby v r. 1933 klesl na 5 miliard 922 mil. Kč vývozu a na 6 miliard 125 milionů Kč v dovozu. V r. 1937 je náš zahraniční obchod aktivní částkou přes 1 miliardu Kč. Toto aktivum bilance našeho zahraničního obchodu jest zároveň hlavní a rozhodující aktivní položkou naší celkové bilance platební.

**Potřeba cel-
ního sblížení.**

Prvým průkopníkem mezinárodního obchodu jest obchodník, exportér a importér. V průkopnické činnosti mu napomáhá politika obchodních smluv založená na zásadě nejvyšších výhod. Kdyby každý stát zamezil všechny dovozy, jež se mu zdají býti na újmu a dovolil jen ty, jež mu prospívají, byl by větší díl mezinárodního obchodu ubit. Každý rozumně spravovaný stát musí býti ochoten, připustiti i dovoz nežádoucí, jestliže druhý stát za to přijme jeho vývoz. Jestliže výhoda takových transakcí jest pro oba státy větší než újma, plynoucí ze stavu bezesmluvního, jest v zájmu obou států, aby si tyto koncese povolily. Na tom právě spočívá uzavírání obchodních smluv, politika smluvní. Státy a národy závisí na sobě navzájem, jedna země rozkvétá důsledkem blahobytu jiných zemí, anebo trpí jich nouzí. Pouze země

prosperující jsou s to kupovati a dovážeti naše výrobky. V přítomné době určují se existenční podmínky národa valnou měrou podmínkami, jež jsou v jiných zemích, a není nic pošetilejšího, zvláště ve státě vývozním, nad škodolibou radost z bídy sousedů. V řadě prostředků a method, jimiž lze odstraňovati překážky mezinárodního obchodu — přemrštěná cla, závory kladené povolovacím režimem — a dosíci hospodářského sblížení států zejména evropských, zřime postupně: Obchodní a celně-tarifní smlouvy bilaterální, multilaterální konvence, regionální preferenční celní systémy a regionální celní unie, dílčí celní unie, panevropskou soustavou preferencí, panevropskou celní unií, vedle mezinárodních dohod soukromopodnikatelských. Zdá se, že hospodářská kooperace evropských států půjde po etapách cestou postupného uzavírání skupinových smluv regionálních. Regionální dohody středoevropských států by urychlovaly postupně uskutečnění evropské hospodářské solidarity. Leč i regionální politika skupinová bude jen tehdy obecně prospěšnou a přispěje ku sblížení v Evropě, nebude-li úkolem skupin všeobecné vytyčování ještě vyšších celních hradeb, třebas ve větších hospodářských celcích, nýbrž naopak vytváření prostředí a posilování nálady pro volnější obchodní styk.

Československo může z všeobecného celního a obchodně politického sblížení míti v celku jen ohromný prospěch. Na tom se nic nemění tím, že celní sblížení států může míti přechodně v zápětí i některé nevýhody a újmy.

Prohibitivní ochranná cla posud nepřinesla žádnému státu požehnání, snaha ohraničiti se nepřekročitelnou celní hradbou, vyvážeti a nikoliv dovážeti, obohacovati se na úkor druhých, stává se na konec absurdní a vede k všeobecnému úpadku. Není vývozu zboží, není-li dovozu zboží. Přemrštěně vysoká ochranná cla často vedou k produkční zaostalosti a k vykořisťování tuzemských spotřebitelů. Mír bude jen tehdy zabezpečen a hospodářský vzestup uspišen, budou-li odstraněny upřílišněné překážky mezinárodního obchodu, překážky volnosti pohybu zboží a kapitálu, budou-li suro-

**Kletba
prohibitivních
cel.**

**Svoboda
obchodu je
zárukou míru.**

viny všude i v koloniích všem dosažitelný, a všechna odbytiště i koloniální všem přístupna.

Nepřetržitým nebezpečím pro zdárný vývoj našeho života hospodářského není, jak se z některých stran mylně nebo tendenčně uvádí, to, že jsme malým či středním státem, nýbrž fakt, že jsme odkázáni v přečetných odvětvích průmyslových a zemědělsko-průmyslových převážnou, příliš vysokou kvotou, na vývoz zboží za hranice a na dovoz zahraničních surovin a potravin. Chceme-li však udržeti a povznésti životní míru našeho obyvatelstva, nemůžeme všeobecně průmysl redukovati, nýbrž musíme přebytky výrobní vývozem umístiti. Umístění přebytků bylo by snadnější, kdyby se podařilo mezinárodní obchod uvolniti a osvoboditi od umělých pout. Kdyby se jednou v budoucnu zdařilo zříditi středoevropské nebo panevropské celní preference anebo dokonce středoevropskou nebo panevropskou celní unii dílčí či úplnou, pak bychom arcíř nabyli širokého vlastního odbytiště preferenčního, po př. bezcelného, a na vývoz za rozšířené celní hranice bychom byli odkázáni jen malou měrou. Octl bychom se tedy po této stránce v situaci obdobně výhodné jako státy s velkým vnitřním odbytištěm, jež jsou na vývoz odkázány jen skrovnou měrou, jako zejména Spojené státy severoamerické.

Tím dána jest nesporně směrnice našeho obchodně-politického snažení do budoucna.

Tak zvaná volná cizina se stále zúžuje a lze ji odhadnouti nanejvýše na jednu třetinu exportního odbytu. O plné volnosti obchodu nelze arcíř vůbec mluvit, poněvadž všude jsou celní hradby často velice zvýšené, anebo také jednostranně zvýšené bez použití klausule nejvyšších výhod. Volnou cizinou míníme tudíž cizinu sice cly ochráněnou, avšak takovou, kde nejsou jiné umělé překážky mezinárodního obchodu jako zákazy dovozu a vývozu a kontingenty a kde panuje volnost devisového obchodu. Jsou však země, jež mají sice plnou volnost devisovou, činí však kromě celních šraňků dovozu umělé překážky jmenovitě úzkoprsým kontingentováním dovozu. Tak na př. ve Francii, v Dánsku,

v Holandsku, v Belgii, ve Švýcarech a v některých jihoamerických státech jest plná volnost obchodu devisového, nikoliv však plná volnost obchodu zahraničního se zbožím. Pádným příkladem jest Francie, kde činí se již po osmnáct roků československému dovozu největší překážky a kde stanoví se úzkoprsé četné kontingenty. Skutečně volných zemí, t. j. takových, kde jest volnost obchodování s devisami, s kapitály a se zbožím, zbývá tedy velice málo. Náleží k nim zejména ještě Velká Británie, Spojené státy severoamerické, Švédsko, Norsko, Finsko a některé země zámořské, při čemž dlužno ovšem podotknouti, že i v těchto zemích jsou zaváděna pro některé druhy zboží cla velmi vysoká, někdy téměř prohibitivní. Jestliže se tedy praví, že dlužno pěstovati export zejména do volné ciziny, nutno míti na mysli, že tato plně volná cizina jest již pojmem velice zúženým, poněvadž ve skutečnosti činí odbyt zboží vyváženého do t. zv. volných odbytišť nejvýše jednu třetinu veškerého vývozu. Nejvíce překážek svobodného obchodu nakupilo se však ve velkém prostoru středoevropském, od břehu Rýna až k Černému moři. Nehledě k vysokým ochranným clům a jiným překážkám, jsou to v mezistátním obchodě zejména dovozní kontingenty, jež se rovnají dílčím zákazům dovozu. Některá usnadnění v Podunají, jež si poskytly státy Malé dohody a státy římských protokolů mezi sebou, na podstatě těchto překážek nemění.

Největší překážkou, před níž státy ve velkém prostoru střední Evropy jsou dnes postaveny, je však vázanost jejich platebních styků. Kompensační obchody, k nimž v těchto státech dochází neb docházelo, připomínají primitivní naturální směnu na počátku civilisace, nebo v nejtěmnější Africe. Tyto středoevropské státy jsou nyní spjaty odúčtovacími smlouvami, které z volného rozvoje obchodu mezinárodního s jeho přirozenou tendencí ku stálému vzrůstu učinily výměnný obchod vždy mezi dvěma ze zúčastněných států navzájem. Odúčtovací (clearingové) smlouvy stlačily sice schodky a přebytky mezistátního obchodu na větší či menší částky clearingových špiček, ale podstatně omezily obchod mezi

Špatný příklad.

**Vázanost
platebních
styků.**

**Zlo clearingových
špiček.**

**Celní
preference.**

clearingovými státy. Právě tyto „špičky“, jež se pravidelně objevují, jsou důkazem nepřírozenosti dnešního stavu.

Jako jeden z prostředků nápravy dnešního stavu se uvádí snaha o zvýšení dovozu z pasivních států, která se objevuje, pokud jde o Československo, zvláště ve správné snaze o zvýšení dovozu z Jugoslaviie a z Rumunska. Tato snaha také měla již určitý úspěch, avšak řešení základního problému se nedotkla.

Obtíže, plynoucí z mezistátního clearingů vedly také k pokusům o uvolnění clearingových špiček pro domácí dovozce. V Československu se tak dělo dočasně lombardem odúčtovacích pohledávek u Zemské banky. Tento lombard znamenal v podstatě, že se usnadňovalo domácímu vývozcovi poskytování úvěru na dočasně zamrzlé pohledávky v clearingové cizině.

V malém rozsahu se děje odklizení špiček, vznikajících z vývozních přebytků tím, že československý věřitel užívá své pohledávky k tomu, aby s nimi v dlužnickém státě obchodoval, anebo tam průmyslové podniky zřizoval.

Pronikavá náprava škod, jež z odúčtovací soustavy plynou, bude možnou pouze tehdy, dojde-li k postupnému jejímu uvolnění. Uvolnění platebního styku bylo ve střední Evropě nejdále provedeno Rakouskem. Můžeme jen vítat, dochází-li ke vzrůstu československého obchodu se západem, bylo by však přece jen nutno pokládati za závažnou chybu, kdyby náš ústup z trhů středoevropských pokračoval.

Vyhlídky na všeobecné uvolnění pohříchu nejsou valné, posavadní světové hospodářské konference v Ženevě a v Londýně vůbec nevedly k cíli. Na obzoru snad jest nová mezinárodní hospodářská konference ze známého podnětu Van Zeelandova, nelze však říci, zda k ní dojde a tím méně, bude-li mít úspěch. Vedle jiných příčin jsou to zejména vyhrocené autarkické snahy, jež brání uvolnění mezinárodního obchodu. Zdrojem těchto snah po vypjaté soběstačnosti čili autarkii jest hlavně zbrojení a příprava pro případ války.

Pokud bude trvati zbrojení a strach z války, nebude tak snadno soběstačné snahy odbourati a mezinárodní obchod uvolniti. Hospodářství některých velkých států, zejména Německa a Itálie, směřuje ku vyslovené autarkii a pokud jde o nesmírnou oblast Sovětského Ruska, jest tam autarkie prostě již důsledkem státně-socialistického hospodářského systému. Proto také z těchto příčin nemůžeme dospěti k plné a všeobecné konjunkturu a k plnému a trvalejšímu hospodářskému zotavení, které může přinést pouze všeobecné uvolnění a oživení světového obchodu. Proto v posledních t. zv. konjunkturálních letech stoupala světová výroba rychleji než světový obchod.

V poměrech, jež ve světě a zejména na evropském kontinentě nastaly, zdají se snahy o uvolnění mezinárodního obchodu, o celní a hospodářskou jednotu v Evropě takřka anachronismem. Přece však vidíme ve střední Evropě, ve skandinávských státech, Belgii a Holandsku, v baltických státech a jinde náběhy k regionálním dohodám. Pokud skutečné nebo domnělé válečné nebezpečí a potřeba ustavičného zbrojení trvá, nelze arciž zlomiti autarkické snahy přemnohých států. Jakmile by však nastalo všeobecné uklidnění a přesvědčení, že mír zůstane zachován, ztratí tyto autarkické snahy, zejména pokud jde o přemrštěnou a vypjatou autarkii, svůj příčinný základ a na obzoru objeví se možnost uvolnění mezinárodního obchodu a také cesta k hospodářskému a celnímu sjednocení Evropy se otevře. Jest důležité, aby ani v nynější nepříznivé době neutuchaly snahy, jimž slouží na př. zejména Evropský hospodářský a celní spolek se všemi svými národními skupinami, a jež se oživí a zesílí, jakmile přijde příhodná chvíle. Není tedy bez významu snahy tyto i nyní pěstovati a síliti.

Je velmi záslužné, že Ústřední rada obchodnictva v Československé republice položila na program dnešního projevu a dnešní schůze uvolnění mezinárodního obchodu, třebaže v tomto okamžiku byla tak malá naděje na příznivé provedení těchto snah.

**Pokusy
o skupinové
dohody.**

**Spoutaný
mezinárodní
obchod a
válka.**

**Zachmuřené
výhledy do
budoucná.**

Uvolněný mezinárodní obchod znamená mír, spoutaný mezinárodní obchod, provázený snahami o všeobecnou soběstačnost jest přípravou a cestou k válce. Obchodník, jenž se snaží uvolnit pouta, překážející svobodě obchodu, jest průkopníkem a záštitou míru.

ALOIS KREJČÍ, šéfredaktor „Obchodu“:

Obchod v naší hospodářské a sociální skladbě.

Z úvodního projevu na anketě v Plzni, pořádané 15. března 1938.

Zvolili jsme Plzeň za další základnu akce pro revisi řízeného hospodářství a pro uvolnění obchodu a chceme za spolupráce vás všech, kdož máte zájem na svobodě soukromého podnikání, usilovati o změnu poměrů, jež u nás zbyly jako

důsledek poválečné psychosy a rozvrácenosti vnitřních i zahraničních trhů.

Ukazuje se však, že nic tolik nepřispívá k udržování neklidné psychosy, jako právě umělé a nezdravé zásahy politické moci do hospodářské svobody. Velká část těchto opatření se děje na účet soukromého obchodu, který je vytlačován z distribuční funkce zpolitizovanými útvary obchodně-hospodářskými, které slouží více zájmům určitých stran, než potřebám celku. Obchod byl stále konejšěn, že řízené a vázané hospodářství je jen přechodným opatřením: zákony a nařízení byly terminovány zpravidla jednoletou lhůtou, ale když dospěla jejich platnost, nebyly rušeny, nýbrž znova prodlužovány a ještě více komplikovány v neprospěch soukromého podnikání. Nedávno jsme vzpomněli v úvodníku „Obchodu“, jak právě před 20 lety se Svaz pražského obchodnictva usnesl na resoluci, v níž žádal rakouskou vládu o zrušení různých ústředen a všech opatření, jež poškozují soukromý obchod a omezují jeho svobodu. Válečné ústředny byly sice již zrušeny, ale místo nich vzniklo tolik nových monopolů, syndikátů a různých jiných útvarů, že soukromý obchod je dnes v nejednom směru ve větším nevolnictví, než byl za války. Avšak nejsmutnější skutečností je při tom to, že na příslušných místech není dobré vůle uznati

škody, jež vznikly tímto zlem našemu obchodu a soukromému podnikání, nýbrž toto zlo se rozrůstá nadále do šířky i hloubky.

Je proto na obchodnictvu a na všech složkách soukromého podnikání, aby

důrazně volaly po hospodářské demokracii,

jejíž zásady byly opuštěny ke škodě celého státu! Obchodnictvo nesmí spoléhat na to, že strany, jež mají z nynějšího hospodářského stavu prospěch, protože jsou zastoupeny v různých institucích, které jsou nástrojem řízeného hospodářství nebo produktem vázaného hospodářství, budou mít pro jeho existenční zájmy pochopení a upustí od podpory tohoto věčně provisorního hospodářského systému. Nikoliv! Samo si musí obchodnictvo pomoci!

Když Ústřední rada obchodnictva uspořádala v Praze v lednu první projev na obranu soukromého podnikání, pro svobodu obchodu a pro právní bezpečnost, nastal v určitých kruzích značný neklid. Denní tisk dokonce psal o nezvykle odvážné akci, protože v jejím popředí se vyskytla silná vědecká osobnost, která si troufala upozorniti na velké vady řízeného hospodářství a různých s ním souvisících opatření po stránce ústavně-právní vědy.

Dnes by bylo snad časovějším mluvit o jiných otázkách.

Dějí se kolem nás věci, až se nad nimi dech zatajuje. Ale my nežijeme jen pro dnešek, nýbrž chceme, aby náš stát byl zabezpečen mravně, fysicky a hospodářsky na věčné časy. A právě tato chvíle je vhodnou k tomu, abychom zpytovali svědomí a ptali se, zda to, co se u nás dělo v oblasti hospodářské politiky, bylo vždy dobré a spravedlivé.

Hospodářská politika je totiž problémem sociální politiky

a dotýká se téměř půl milionu našich obchodníků právě tak citelně, jako se dotýká dělníků politika v uhelném nebo

kovodělném průmyslu. Jenomže politika proti životním zájmům obchodnictva jde cestou poměrně slabého odporu, protože v naší společenské skladbě i přes její demokratické principy má dělník a zemědělec neporovnatelně větší ochranu, než obchodník. Tím si můžeme vysvětliti, proč je stav obchodní stále více proletarisován a zatlačován politicky protežovaným družstevnictvím až na dno svého skutečného významu. Když ztráceli v Rakousku sociální demokraté za Dollfusovy éry půdu pod nohama a byli politicky osamoceni, až nakonec svou věc prohráli, prohlásil jeden z vedoucích čl. sociálně demokratických činitelů, bývalý ministr dr. Meissner, že největší politickou chybou rakouských soc. demokratů byla jejich politika vůči středním stavům, vůči živnostnictvu a obchodnictvu, které se v kritické chvíli od nich odklonilo a rozhodlo o osudu této strany i režimu. Dr. Meissner doporučoval naší sociální demokracii, aby z rakouských chyb odvodila poučení a snažila se dělati takovou

politiku, která by nevytvářela propast mezi ní a živnostnictvem, resp. obchodnictvem.

Tato rada neměla ovšem praktické ceny, neboť strana sociálně demokratická svou družstevní expansí nejvíce ohrozila životní zájmy obchodnictva a způsobila nepřímo, že i strana agrární začala překotně budovati své družstevní tvrze a hospodářské pevnosti na újmu soukromého obchodu. Poměry dospěly tak daleko, že se o všech významných otázkách a zájmech našeho obchodu rozhoduje podle stanoviska vedoucích činitelů družstevních. Jsme naplněni starostmi nad zítřkem a litujeme, že obchodnictvo v této kritické chvíli, kdy je republice potřeba mravně a hospodářsky silných složek občanstva, stojí oslabeno a vyčerpáno nerovným existenčním bojem s mamutími družstvy, vzniklými pomocí nedemokratických výsad na účet obchodnictva a státu.

Pevné základy státu nespočívají v tom hospodářském zřízení, které podporuje kolektivní formy na účet jednotlivců.

Družstva, monopoly a syndikáty jsou pomíjejícími formami obchodu, ale obchod sám je věčný, protože svobodný obchod je základem blahobytu národů a zárukou mezinárodního míru. Obchod byl nositelem civilisace a kultury před tisíci lety a vydržel věky, přesto že byl vystavován úkladům loupeživých rytířů, válkám, občanským bouřím, převratům a drancování.

Politické strany a režimy pominou, ale obchod nepomine.

V obchodu má národ své vyživovací cévy, bez nichž nemůže být ani silného a rostoucího národa, ani hospodářsky a politicky silného samostatného státu!

Přáli bychom si, aby vláda a politické strany korigovaly svůj poměr k soukromému podnikání, aby zbytečně nespouštěly obchod a nenechávaly jej na pospas kolektivním útvarům, které tak nebezpečně porušily naši hospodářskou a sociální rovnováhu.

Zapomíná se, že

obchod má též značný význam sociální,

význam, který vyniká hlavně v dobách nouze a za války. Za takových poměrů mu připadá úkol shánění potravin a všechny nezbytné předměty, jichž je nedostatek. Každý z nás se pamatuje, jak v takových dobách přestane být obchodní trh zásobován a kolik dá obchodníkovi práce, má-li sehnati aspoň nejpotřebnější množství zboží. Právě tak, jako je průmysl v dobách zlých ve službách státu, slouží i obchod obecným zájmům často jako jediný zásobovací instrument, který se musí s nejkrajnějším vypětím sil a schopností starati o vnitrozemí, zejména v době válečné. Není tudíž moudré ani spravedlivé toto sociálně hospodářské poslání našeho obchodu podceňovati. Připomínáme to zejména dnes, kdy stojíme na prahu těžkých zkoušek a událostí.

V našem úsilí o ozdravení hospodářských poměrů a o svobodu obchodu je zahrnuta starost o stát, kterému chce čes-

koslovenské obchodnictvo v dobách dobrých i zlých obětavě sloužiti.

Neopustíme republiku, ať se děje co děje. Obchodnictvo přispělo velkými oběťmi k její výstavbě a jeho osud je spjat s osudem státu, který za tak těžkých zkoušek a chmurných vyhlídek vstupuje do svého dvacátého výročí. Učiníme všechno, abychom splnili svou povinnost, abychom vypjali síly ještě k větší obětavosti, bude-li toho třeba. Naproti tomu však trváme na tom, že republika musí být spravedlivou vůči obchodnictvu a nesmí připustiti, aby jeho existenční možnosti byly soustavně ztenčovány jednak nespravedlivými a nezdravými zásahy tak zvaného řízeného hospodářství, jednak rozpínavostí kolektivního podnikání.

V soukromém obchodním podnikání máme míti zálohu těch sil, jež bude republika jednou nutně potřebovati. Musíme prováděti proto takovou hospodářskou a sociální politiku, aby těchto sil neubývalo.

Dvacáté výročí republiky by mělo být mezníkem ve vývoji našich hospodářských poměrů, mezníkem, jenž by znamenal odpolitování hospodářství a svobodu obchodu. Přejeme sobě i republice z hloubi srdce, abychom měli dosti klidu a možnosti tuto nápravu chyb ještě v tomto významném roce provést.